

Bálványos Huba

grafikus (Budapest, 1938. június 7.)

Engem valóban érdekel a művészet, de jobban az emberek, a gyerekek.

Egy akkori kiállításom meghívójába 1986-ban az alábbiakat írtam.

„Sokadszor kérik, írjak erre a helyre. Őszintén, vallomásfélét, személyeset. Ha szemeket is látnék hozzá, nem töprengenék, mint így.

Sokakat még képzelni sem tudok.

Sokakról viszont tudom, hogy nem kíváncsiak rám. Egyébként képre se, kiállításra se.

Azok az emberek, akiket a nyüzsgésben ritkán méltatnak igazán figyelemre, közfigyelemre – ami nekem, a kiállítónak pusztán szokásjog alapján kijár –, azok miért hallgatnának épp az

én »őszintén« szavaimra. Hiszen minden szó őszintének mondja magát. És kép, kiállítás, művész az ő világukban talán csak szavak, alig formált jelentéssel.

Tartok tőle, hogy épp ők azok, akiknek legégetőbb szüksége van – nem képre, nem kiállításra, nem művészre, hanem – olyan változásokra, amiket én képpel megteremteni, ráadásul őhelyettük, nem tudok.

Ha egy kép éppen erről szólna, akkor kihez szólna? Talán csak ahhoz, aki a dolgát pont ilyen hittel végzi, mint én, akiben a kétely képvisoletükről s a szövetségről épp akkora, mint bennem. Aki épp ezért érti, hogy az őszinte művészi vallomást miért kerülöm ki még őszintébb civil prózával.

Ha működne mindaz, aminek működését állítjuk, nem álltam volna egyedül egy kiállításom megnyitóján egy művelődési házban. És ha mélyebben átgondolnám, amiről beszélek, szégyellném, hogy ezt szóvá teszem.

Ha szövetségről beszélek, miért képezem, hogy azzá lesz, ha elfogadom a hagyományos formákat, a szokásjogot (az őszinte szavaknak felkínált katalóguslapot)? Bízhat-e egy más, igazabb élet ígéretében a menyasszony, ha konvenció szerint zsakettben és hintón érkezik a vőlegény?

Összegyűjtöm a legjobb képeimet, magam rendezem, és magam nyitom meg a kiállításomat. Nem kötök hozzá nyakkendő. És?”

Tanítok évtizedek óta. Tanítókat, akik gyermekeket fognak tanítani. Hattól tíz-tizenkét évesig. Ezeket a kicsiket nem szabad elrontani. Egyre mélyebben hiszem, hogy a nevelésben, és éppen az ő korosztályuk nevelésében van az egyetlen esélyünk.

Írtam esztétikatankönyvet pedagógushallgatóknak. Arról például, hogy az ember is esztétikai tárgy. Esztétikai tárgy ugyanis az, ami esztétikai minőséget hordoz. Az ember esztétikai minősége? Az esztétikum mindig valami érzékletes formában megnyilvánuló emberi-társadalmi lényeg. Eme emberi lényeg (esz-

NIKÉ (AZ AD ASTRA SZERZETBŐL)

tétikum) hordozója leginkább maga az ember. Az emberformálás eszerint esztétikai minőség formálása.

Ezek alapján egy idézet a tankönyvből.

„Ha mármost a nevelésre szakosodott ember az *esztétikum termelésére beállt embernek minősül*, éppenséggel zavarba ejtő következtetésre jutunk, hiszen már korábban éppen így határoztuk meg azt, hogy ki a művész. A pedagógus tehát művész volna, s vele szemben az esztétikai tárgy – a gyermek – általa önálló esztétikai minőségekkel rendelkező műalkotássá lesz? A gyermek (az ember) mint műalkotás?! De akkor mi lenne Michelangelo Dávidja, a IX. szimfónia és Rembrandt vigyorgó önarcképe? Mert hogy ezek mint emberkifejezést hordozó objektívációk, az emberrel magával mégsem egynemű dolgok. Hatásukban viszont azok is az Embert alkotják! Nem lehet, hogy a művész sem a műalkotást alkotja valójában, hanem magát az Embert? Hogy közte és a pedagógus között éppenséggel csak az a különbség, hogy a pedagógus nem hoz létre ilyen »holmi

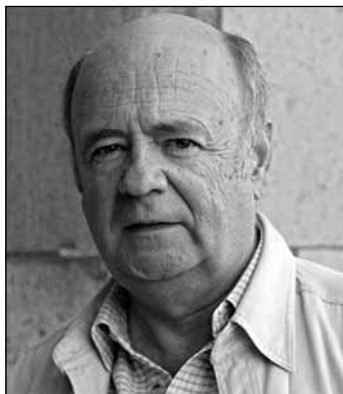
köztes dolgot«, mint a műalkotás. Még csak időlegesen sem akkumulálja az esztétikai minőségeket, hanem folyton közvetlenül és egyenesben, magában az emberben hozza létre a szépséget és mindent, amire minősítő értelemben azt mondjuk, hogy emberi? Akár azzal, hogy ehhez segítségül hívja Michelangelót, Beethovent, Rembrandtot és a többi angyalt, aminthogy a teremtő sem bírta eredetileg egymaga.

Nem hisszük persze, hogy az ilyen logikai állításokkal (talán felismerésekkel) ki kellene mozdítani sarkaiból esztétikai világképünket, de aki ezt egyszer megértette vagy legalábbis érteni vélte, és történetesen éppen pedagógus, nem lehet, hogy egy pillanatra belé ne sajdulna a gyönyörűség arra a gondolatra, hogy Ő a legnemesebb emberi tevékenység felkentje, s annak lenni nem akármilyen elhivatottság. Öntudatot, hitet adhat, s lelkiert annak elviseléséhez, hogy a társadalom minderről semmit nem látszik tudni. Nem mintha a ma igazi művészeinek megbecsülése körül (ha egyáltalán kijut nekik) oly sokan lennének azzal tisztában, mi is valójában bennük a megbecsülendő...”

Avar János

újságíró (Rozsnyó, Csehszlovákia – ma Szlovákia, június 13.)

Reagantól lopva a megszépítő ötletet, vegyük azt, hogy ötvenedik születésnapom huszadik évfordulóját előlegezzük meg. De csak azért merem így felfogni, mert – hozzá hasonlóan – inkább érzem magam „ötvenesnek”, mint „hetvenesnek”, bár, ellentétben vele, ebben a korban már nem pályázom meg

az amerikai elnökséget. Viszont megannyi más kortársamhoz hasonlóan én is álmétkodva veszem tudomásul, hogy már ennyit éltem. S azt is, hogy még élek (mármint e sorok írásakor, jóval a születésnap előtt, bár, töredelmesen bevallom, nem igazán nekrológnak szánom). Hiszen még egyéves sem voltam, amikor az orvosok némelyike – kezét tehetetlenül széttárva – azzal vigasztalta kétségbeesett anyámat, hogy „gyereke még lehet...” Megmaradtam, amint szerencsére a mama is, ő már túl a kilencvenen, ami biztató, mert állítólag a fiúk az anyjuk génjeit öröklik. Mindenesetre már egy-két halálosnak tekintett betegségen túl vagyok: véletlenül mindig időben kerültem a doktorok kezébe. S szó szerint sorra kezdtem az új életteket, megváltoztatva szokásokat és leszokva kedvtelésekről.

Pályám is a véletlenek sorozata. Diplomátának kezdtem tanulni Moszkvában, éppen '56 őszén, hogy három daliás ösztöndíjas hónap után rájössjek: jobb idehaza. Ez a budapesti közgázt, vagyis a közgazdasági egyetem külker szakát jelentette, ahol meg arra jöttem rá, hogy külkereskedő sem aka-

rok lenni. Annál inkább humorista. Az egyetemi lap és a záró kabaré szép reményekre jogosított fel, ámde végzés után kiderült: az akkori egyetlen humorlapnál nincs gyakornoki státus. Viszont az MTI, ahová egy újsághirdetésre jelentkeztem, olyannyira felvett volna, hogy amikor ettől is visszatáncoltam,

órákig agitáltak, tudósítói jövővel kecsegtetve. Döntöttem, mármint ahogy lányom állapította meg utóbb: „Apa végső döntése: talán.” Talán mégis lehetnék humorista, ha elmegyek a Közgazdasági Intézetbe dolgozni. Ott egy professzor vett szemügyre, s ő meghozta döntését: értelmes fiú, de nem tudóstürelmű. Ő ajánlott be a Társadalmi Szemle című pártfolyóirathoz, ahol bő év múltán kiderült: a gyakornokság nem hosszabbítható meg, viszont szerkesztőt mégsem csinálhatnak belőlem. Főszerkesztőm beajánlott volna a Népszabadsághoz, de ott nem volt hely. S tüstént lett, amikor a Szemlénél dolgozó kolléganő szólt a férjének, a központi lap nagy hatalmú második emberének.

A Népszababínál már csak egy „eltérítési” kísérletet kellett szerencsésen megúsznom: Komlós át akart csábítani a külpolitikaitól a kultúrrovathoz. Maradtam, hogy átvitatkozhassam a hatvanas évek második felét a külpol rovatvezetőjével, aki – amolyan állatorvosi lóként – megtestesítette a rendszer összes hibáját. A végén csúnyán összevesztünk, rávágtam az ajtót – szerencsémre. Ennek ugyanis

híre ment, s a pártközpont illetékes osztályvezetője éppen akkoriban keresett valakit, aki már vitte valamire (addigra rendszeresen kommentáltam a – persze egyetlen – televízióban), s akit odavihet a Magyar Nemzethez, mert annak az újságnak akarta adni a frissen alakult Magyar Hírlapnak (és az ő odahelyezett volt főnökének) megígért washingtoni tudósítói helyet. Nekem pedig pont akkortájt jelent meg könyvem Nixonnak a Fehér Házba vezető útjáról (aztán még sorra írtam hasonlókát a további amerikai elnökökről: büszke vagyok rá, hogy a rendszerváltozás után egy fiatalember disszertációjában a Carterről szólót minősítette az első teljesen tárgyilagos, propagandamentes műnek Amerikáról abban a korszakban). Közben már csak a Népszabi kairói tudósítói ajánlata elől kellett kitérnem, meg elhárítanom a Tévéhíradó nagyszonyának felkérését, hogy legyek Ipper Pállal párhuzamosan állandó műsorvezető.

Washingtoni tudósítóként rögtön kifogtam a bő kétéves Watergate-botrányt, s vele az amerikai történelem első elnöki lemondását. Hála az akkori Magyar Nemzet szellemiségé-

nek, alighanem az egyetlen lehettem Kelet-Európában, aki erről bőven írhatott. Szó szerint beleszerettem az amerikai politikába, s külpolitikusként megélhettem, milyen is az, alaposan megismerni egy országot. Háromszor lehettem washingtoni tudósító, de talán mindent elmond, hogy ma is panelházban lakom (viszont csak a hetvenes években egy autó árát költöttem New York-i színházjegyekre). Ezért maradtam, tisztességből, 1993-as végső hazatértem után is a Nemzetnél, noha egyre inkább jobbra tartott, mígnem 1999-ben kirúgtak. Amikor 2002 kora őszén a Vasárnapi Hírek munkatársai, hogy állásukat fenntarthatassák, megvették a lapot, amelynek már évek óta külsőse voltam, engem azért tettek meg főszerkesztőnek, mert meglehetősen ismertnek számítottam, hiszen évtizedek óta viszonylag rendszeresen „tévézem” is. Még mindig aktívan, töretlen baloldaliként egy baloldali beállítottságú lap élén – semmi okom búsongani ezen az eljövendő születésnapon.

Engelmayer Ákos

etnográfus, újságíró, diplomata (Szeged, 1938. június 13.)

Budapesten, majd Erdély visszacsatolása után Désen laktunk, ahol apám a Magyar Nemzeti Bank helyi fiókjának volt a főnöke. Aztán végül is az aranyvonattal Ausztriába kerültünk. Mint kisfiú tudatosan éltem át a háború, a menekülés, a bombázások összes borzalmát. Ismerem (honnan?) a távoli háborús és politikai eseményeket. Talán ez a gyökere homus politicus mivoltomnak.

Hazatértünk után a két nyelvet beszélő anyám házmesterként dolgozott (én sepertem, már ki-nevezett nagykövetségként, anyám betegsége idején a járdát). Apám B-listásként és refesként csak a II. kerületi egyházközségnél tudott elhelyezkedni. Egyszoba-konyhás házmesteri lakásban laktunk hatan (mindenünk Désen maradt).

Az Actio Catholica által szervezett gyermek-üdültetés keretében Hollandiába kerültem, eredetileg három hónapra, de sikerült eljutnom (egyedül!) a királyi udvarhoz, ahol is Julianna trónörökös (később királynő) engedélyezte további ott-tartózkodásomat (erről a holland lapok részletesen beszámoltak). Holland szüleim örökre akartak fogadni, apám is azt írta, hogy jobb, ha maradok, de én gyermekfejjel úgy döntöttem, hogy hazamegyek. Amikor kilenc hónap után az utolsó gyermekvonattal hazajutottam, már javában tombolt a sztálinizmus. Általános, majd középiskola, miközben dolgoztam (hólapátolás, fahordás, építőipar). Majd 1956, amit így vagy úgy, aktívan végigcsináltam. A reménység 13 napja határozta meg további életemet. (Holland édesapám Bécsben várt.) Naponta bement a Szabad Európa, de én maradtam. Természetesen az érettségi után (1957, Toldy Gimnázium) nem adatott meg az egyetem. Hosszabb hercehurca után sikerült bejutnom az Állami Nyomdába ipari tanulóként (öt nap munka, egy nap iskola), és így lettem kéziszedő-szakmunkás. Nagyon szerettem volna lengyelül tanulni ("56-os jelszó: „Lengyel–magyar barátság – függetlenség, szabadság!”), de nem adatott meg, mivel három műszakban dolgoztam.

1960-ban csodával határos módon megkaptam a „turistaútleivel-betétlapot”, így kerékpárral (egyedül) megvettem úgy közel háromezer kilométeres túrát, melynek során megismertem a kádári Magyarországtól teljesen különböző szocialista országot. 1962-ben már autóstoppal (nálunk tiltva volt), valamint azzal a szándékkal, hogy megpróbálok bejutni valamelyik lengyel egyetemre, érkeztem Lengyelországba, harmincnapos külföldi tartózkodásra jogosító „útlevelel”. Ez a harminc nap újfent kilenc hónapig tartott. Tanultam lengyelül, feketén dolgoztam segédmunkásként a varsói építészkaron. 1964-ben megnősültem. Feleségem Krystyna Golinska építészhallgató (egy fiú- meg egy lánygyermekünk és három unokánk van). Esküvőnk után két nappal „meghívót” kaptam a magyar BM-től. Ekkor kezdődött a krimibe illő kálváriánk. Végül len-

gyel segítséggel és közbenjárással, most már konzuli útlevéllal a zsebemben, egy hátizsákkal és egy zsák könyvvel, féléves kínlódás után visszatértem Varsóba. Elvégeztem a néprajz szakot, közben idegenvezetőként, tolmácsként dolgoztam. Közvetítettem a magyar és lengyel entellektüelek, majd másként gondolkodók, végül az ellenzék között.

Az egyetem elvégzése után a magyarul is megjelenő Polska havi folyóirat magyar szerkesztőségének voltam a vezetője. Számos cikkem jelent meg a lengyel és a magyar sajtóban, elsősorban a magyar–lengyel történelmi kapcsolatokról. Száznál több előadást tartottam ebben a témakörben. Több rádió-dokumentumműsor, tévés dokumentumfilm szerzője vagy társszerzője voltam. A kényes témák felvetése (például a magyarországi lengyel menekültek témája a második világháborúban, amiről akkor odahaza nemigen szabadott beszélni) nem volt ínyére a Magyar Népköztársaság varsói nagykövetségének, ennek ellenére 1981. december 13-ig a nagykövetség részére én készítettem a napi sajtószemlét. A szükségállapot bevezetése után nem tehettem be a lábamat a „Kövire”, az Európára szóló útleveletem bevonták.

Részt vettem az 1963. márciusi diáklázadásban. Attól kezdve először lazán, majd a Munkásvédelmi Bizottság (KOR) megalakulása után egyre szorosabban együttműködtem a lengyel ellenzékkel. Az első naptól kezdve tagja voltam a legális, majd illegális Szolidaritásnak. Sok-sok illegális előadást tartottam templomokban, magánlakásokon a magyar forradalomról, amelyet egy általam készített fotókiállítás kísért. (Ez a kiállítás a poznani esemény fotóival kiegészítve *Poznań–Budapest 1956* címen a Szovjetunió szétesése után eljutott Pétervárra, Moszkvába, Minszkbe, Kijevbe.) E témakörben több könyvet sikerült kiadni, természetesen szamizdatban. A 30. évfordulón több ezer kétnyelvű röpcédulával szórtuk meg Varsót, Wrocławot, Krakkót. A nagykövetséggel szemben transzparens hirdette: „1956 Magyarország – emlékezünk! Szolidaritás.” A Podkowa Lesna-i Szent Kristóf-plébániatemplomban szentelték fel, majd rejtették el térségünk első – kétnyelvű, Kossuth-címerrel díszített – '56-os emléktábláját.

(Ezért a tevékenységemért 1993-ban Göncz Árpád kitüntetett a Nagy Imre-emlékplakettel, majd az 50. évfordulón átvehettem A szabadság hőse emlékérmet.)

„Addig jár a korszak a kútra, míg el nem török”: állásomból kirúgtak, egy kicsit ültem, másfél évig hivatalosan munkanélküli voltam, majd a varsói Magyar Kulturális Intézetben dolgoztam főmunkatársként. Végül 1990-ben az MDF (melynek tagja voltam) választási győzelme után néhai Antall József felkért a varsói nagykövetség vezetésére. 1995 februárjáig töltöttem be ezt a tiszteletet. Ezzel párhuzamosan 1993–95 között Belorussziában képviseltem Magyarországot. Varsói küldetésemet megkönnyítette, hogy 1990-ben magam válogattam meg munkatársaimat (mindenki beszélt a lengyel nyelvet), valamint az, hogy a Szolidaritás-gyökerű politikai elit minden tagját – így Lech Walesát is – személyesen ismertem. Nagykövetségünk súlyát talán mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy Walesa köztársasági elnökké történt megválasztását követően az USA nagykövete után másodikként a Magyar Köztársaság nagykövetét fogadta tisztelegő látogatásra. Misszióm befejezése óta, mind a mai napig, a Varsó melletti Pułtuszka Humán Akadémián tanítok (Kelet-Közép-Európa XX. századi történelmét). A varsói egyetemen nyolc éven át tartottam előadásokat. Jövő évtől kezdve a posztgraduális képzésű Collegium Civitasban fogok oktatni.

Az egyetemi oktatói tevékenységem mellett folytatom hazánk népszerűsítését (előadások, kiállítások, publikációk). Tavaly négy '56-ról szóló lengyel dokumentumfilm társszerzője, illetve konzultánsa és szereplője voltam. Számos kitüntetés birtokosa vagyok, többek között a Lengyel Köztársaság érdemérmének parancsnoki keresztjéé és a Magyar Köztársaság érdemrendjének tisztikeresztjéé. Jelenleg a Lengyelországi Magyarok Egyesületének elnöke vagyok.

Szarka István

gépészmérnök, gépjármű-szakmérnök (Székesfehérvár, 1938. június 13.)

Hetvenkedem. A magyar nyelv szépsége, hogy e szónak kettős értelme van. Az alapértelme: dicsekedés, kivagyiság, a másik az ember korára utal.

Dicsekedni nincs okom, mert hogy a hetedik ikszet megértem, nem érdem, hanem genetika, vagy szerencse? Azt hiszem, mindkettő, de főleg Isten adománya.

Furcsa érzés hetvenévesnek lenni. El sem hiszem, mert lélekben ma is ifjoncnak érzem magam. Ha jó tánczenét hallok, szívesen táncra perdülnék, a strandon fejest ugranék, és el sem tudom képzelni, hogy ne tudnék még mindig szal-

tózni, mint tornászkoromban.

De jön a BKV-ellenőr, és kijózanít. Rám néz, és nem is kéri a jegyet. Boszantó! Ilyen öreg lennék?

Bizony!

Antal napján születtem Székesfehérvárott, vitéz dr. Szarka Géza és Woditsch Ilona ötödik gyermekeként.

A 13-as szám a babona szerint szerencsétlen szám, viszont anyám elmondása szerint burokbán születtem, ami azonban az álmokönyv szerint szerencsét jelent. Azt gondolom, ez utóbbi kísérte végig életemet.

Amikor születtem, még béke volt, de amikor 1944 szeptemberében iskolába mentem, már háború. Nagyon is valóságos! 1944. szeptember 19-én éjszaka Székesfehérvárt bombatámadás érte, a házunk is találatot kapott. Menekülnünk kellett. A házat, amelynek óvóhelyére behúzódtunk, szintén lebombázták. Hála Istennek, az egész család túlélte.

1956 októberében elsőéves egyetemista voltam. A forradalom alatt többit voltam az utcán, mint otthon. A véres csütörtököt azért éltem túl, mert bátyámmal későn érkeztünk a Parlament előtti tüntetésre. A sortüzeket az Alkotmány utcában hasalva éltük át. Másnap a budai rakparton, a Szilágyi Erzsébet téren

báméskodtam, amikor Pestről egy tank átlőtt. A fejem felett süvítették el a lövedékek, és csapódtak be egy Fő utcai épületbe. Életben maradtam.

A szeptember 19-e számomra egyébként is nevezetes dátum. 1964-ben ezen a napon született meg első gyermekünk, István, és 1994. szeptember 19-én rúgtak ki a Technika Külkereskedelmi Vállalat vezérigazgatói székéből.

Az első dátum a családi életem kezdete, a második az aktív karrierem vége.

Mi köze a két eseménynek a szerencsééhez?

Az első nem szorul magyarázatra. A második annál inkább.

A rendszerváltozás fordulatot hozott életemben.

1990 februárjában, amikor Antall József, aki akkor az MDF elnökeként miniszterelnök-jelölt volt, a Műszaki Egyetem „K” épület nagy előadóját zsúfoltságig megtöltött műszaki értelmiségieket arra kérte, hogy támogassák az MDF politikáját, megalakítottuk a Mérnök-Technikus Fórumot, melynek egyik vezetőjévé választottak.

A rendszerváltást követően belevettem magam a politikába. Neveltetésem – apám is, anyám is mélyen hívő, hazafias gondolkodású ember volt, középiskoláimat Pannonhalmán végeztem – arra készítetett, hogy a szovjet megszállás megszűntével nekem is tennem kell valamit a hazám, nemzetem érdekében. Elfogadtam a meghívást az Ipari Minisztériumba, és kiléptem a munkahelyemről, az Olajtervből, ahol főmérnökként és osztályvezetőként több beruházást, többek között a zsanai gázmező termelésbe állítását, a Dorogi Hulladékégető felépítését és beüzemelését sikeresen levezényeltem.

Az Ipari Minisztériumban a hadiipari főosztályvezető helyettese, majd a Hadiipari Hivatal elnökhelyettese lettem. A Hadiipari Hivatal megszüntetése után, 1993-ban kineveztek a Technika Külkereskedelmi Vállalat vezérigazgatójává, azzal a megbízatással, hogy az akkor még állami vállalatot alakítsam át részvénytársasággá. Az rt.-vé alakítás feltételeit 1994 tavaszára megteremtettem, de a választásokon nyertes MSZP-nek más elképzelése volt a Technika vállalat sorsát illetően, a részvénytársasági bejegyzés így nem történt meg, engem pedig felmentettek.

Sic transit gloria mundi – gondoltam akkor.

De ismerve a vállalat későbbi történetét – a vállalat későbbi botrányaitól hangos volt a sajtó, és a céget fel is számolták –, úgy ítélem meg, hogy a Gondviselés ismét velem volt, mert azóta független emberként, felszabadultan élhetem életemet.

Szakmámban dolgozom ma is, szemlélem három felnőtt, sikeres gyermek életét, és figyelhetem hét unokám fejlődését.

Feleséggel, Eszterrel 44 éve élek – legalábbis szerintem – boldog házasságban.

Hogy boldog, elégedett vagyok-e? Ami a magánéletemet illeti, igen. Ami azonban az országban a nemzettel történik, az aggaszt, azzal nem vagyok elégedett. Optimizmusom mégis töretlen.

Számvetést még nem készítek. Ráérek arra, ha megöregszem.

Czegő Zoltán

író, költő (Bukarest, Románia, június 18.)

(Fázódva, lármafa mellett.)

Az idő, ami már elmúlt, az idő, amiből még valamennyi van hátra, az készlet óhatatlanul számvetésre. Meg az itt-ott jelentkező nyavalyák a testben s a teremtésre rendelt lélek magasságában. Néha úgy is vagyok, hogy elvetem magamtól a számvetés óráját: ne vigyen el semmit erőmből.

Egyéb vetésre kell az energia, még akkor is, ha annak a vetésnek nem leszek aratója, ahogy eddig is mások aratták le, amit vetettem, boronáltam. És a kenyérem javát sem én ettem meg ám, de mások.

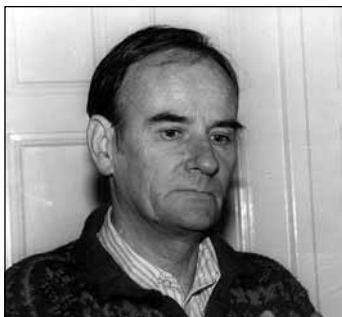
Ujabbán ismét éjszaka írok, mert úgy hitetem magammal, hogy így nem hallatszik be a csürhe csörtetése. Meg hát rossz alvóvá lettem többek között, és ha már ébren s éberem, akkor dolgozni.

Ha azt számítom, mennyi publicisztikát írtam és milyen szép könyörgésekkel, akkor megborzongok: érdemes volt? Mennyi időmet vette s vitte el a legkülönbözőbb lapok komponálása?

Húsz éve dolgozom Magyarországon, ott, ahol a legszemetesebb magyar nyelvet beszélnek lapok, rádiók, televíziók. És annyit sem értem el, hogy *nemzedéket* ejtsen bár egyik is generáció helyett.

Akkor meg minek bolondultam?

Hatvanöt éves koromban regényírásra adtam a fejem, kibeszélésre kortársaim mélységes mély hallgatásában és jól jövedelmező aluvása mellett. Megírtam három regényt: epi-

kában hátha könnyebb találkozni s találkozhatni az olvasóval?

Azon főemlősök közé tartozom, amelyeknek sikerült élve kijutni Budapestből. Na nem úgy, hogy vidéken vásároltam házikót a csend és madarak, fák kedvéért. Nem, eladtam a pes-

ti panellakást, abból. Helyette.

Az utóbbi években találkozók sokszor jut eszembe elmondani szigorúan Szabó Lőrinc versét, a *Különbékét*. Amelyikért a kommunista urak szinte felakasztották, de aztán csak éhezették.

Egyszer majd tényleg. El fogom mondani. Nemcsak a két gyermek és két gyöngyszem unokámért és miatt.

Két országban éltem, egyikben ötvenet, másikban húszat, egyik sem volt igazán hazám.

Két rendszerben éltem a két országban, mindkettőt gyűlölöm. Az igazság könyörgő koldusa és hirdetője voltam mindkettőben, és ma, hetven esztendő után sem vagyok képes elhinni, hogy igazság pedig nincs, nem adatik meg népemnek.

El ne feledjem mondani azt is, hogy magyar költő, író voltam Magyarországon, ebből kifolyólag szegény s nincstelen, ki él még valahogy Magyarországon, megvetett magyarként, az uralgók akarata szerint. Ez volt, ez van, s hogy ez meddig lesz, nem tudhatom.

Ha nagyon egyedül akarok lenni – kell! –, Simone Weil csodálatos *Jegyzetfüzetét* olvasom, Nemes Nagy

Ágnest, na és azt a Nagy Lászlót, akit egyáltalán nem idéznek...

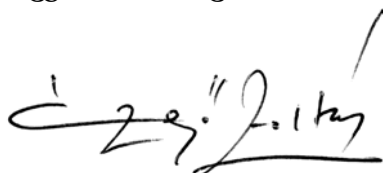
Mindennel számot vetettem. Hazám és nemzetem ügyeit látom kiszálnak és leginkább kilátástalannak. A saját maradék életemben csak *amaz* időpont zavar, az a *mikor is?* Merthogy nem szeretném, ha *amaz* óra után, valamikor jönnének rá, hogy hiszen már rég nem is élek a székemben, vagy az ágyamon, a borrom mellett.

Áldást szeretnék adni Áronkára (nyolcéves) és Marcikára (nyolchetes), de erre képtelen vagyok, akár esőhívasra. Hetven évemből összesen ötöt voltam talán boldog, ha igen. E szavamért meg ne nehezteljenek volt feleségeim. És volt egy fél házasságom is. Isten úgy akarta, megtudjam ám, hogy voltam és voltunk.

Sosem gondoltam – persze fiatalon –, hogy ilyen kortársak ilyen olcsó irodalmában leszek ámuló. A magyar irodalom történetében soha ilyen szolgálkú, önmagát gyilkoló sáv nem volt, mint ez a mai, tizenhét esztendő alatt. Azok a tehetségek, amelyeket a szabadság ilyen-olyan szelleme teremtett és küldött, a szolgaság és főhajtás lidércfiguráivá levének.

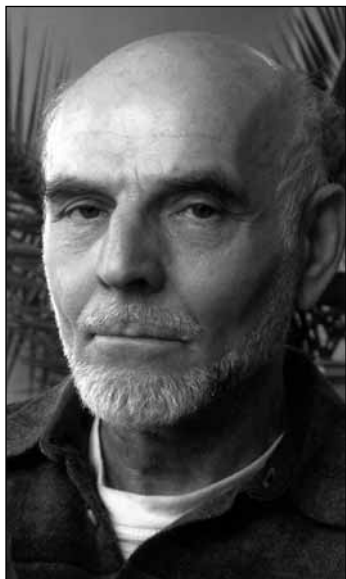
Jegyzem ide egy négysorosom, illik:

*Gyöngyös kedvem rendre kifosztották.
Olyanná váltam, mint Magyarország.
Elföldeltek. Magyar eget látok.
Fényes legyen a ti országlástok!*

Ócsai Károly

szobrász (Újpest, 1938. június 23.)

Gyerekkoromban egyszerre készültem építésznek (anyai ösztönzésre) és festőnek (saját hajlamból). Így aztán szobrász lett belőlem. 1957-ben érettségiztem a Képző- és Iparművészeti Gimnáziumban, Somogyi József növendékeként. Mestereim voltak még Szentiványi Lajos és Bokros Birman Dezső. A forradalomban való részvételem (I: *Corvinisták '56*) miatt szakmai továbbképzésem a kevésbé hivatalos, ám mai szemmel nagyon tanulságos vonalon haladt tovább: mint a Képző- és Iparművészeti Iparvállalat Díszítőszobrász Stúdiójának tagja, készítettem nagyméretű épületkerámiát (Ybl-bazár), restauráltam műemlék épületek szobrait és ornamentikáját (Várnegyed, Megyeháza, Operaház stb.), végeztem középületek és bérházak teljes díszítőszobrászi rekonstrukcióját (azaz van tapasztalatom az állványokon való mászkálásban). 1964-től mint a Múzeumok Központi Igazgatóságának munkatársa, régészeti-történelmi kiállítások rendezése mellett, hazánk közép- és török kori építészeti emlékeinek rekonstrukciójával foglalkoztam, a legnevesebb műemléki építészek, régészek, történészek segítségével. 1968-tól a Művészeti Alapnak, a Fiala Művészek Stúdiójának, 1984-től a Képző- és Iparművészek Szövetségének, majd a Magyar Szobrásztársaságnak, a Szinyei-Merse Pál Társaságnak vagyok tagja. 1986–96-ig szobrászatot tanítottam a Nadasdy Kálmán Művészeti Iskolában, tanítványaim közül jó páran váltak hivatásos művészekké.

1967-es első önálló kiállításom óta több, '72-es nagy sikerű Stúdió Galéria-beli kiállításom óta szinte minden jelentős országos (és több külföldi) kiállításon szerepeltem.

Az utóbbi évek egyéni kiállításai közül a vigadóbelin kívül (1999) a legérdekesebb az Újpest Galériában 2001-ben megrendezett KÖZTÉR-KÖZHELY című volt, amelynek törzsanyaga pályázatnyertes vagy díjazott, de soha meg nem valósult köztéri szoborterveimből állt. (L. Wehner Tibor cikke az Új Művészet 2001. 5/41. számában.)

Üdítő kivételek – s törekvésükben a mostani munkámhoz kapcsolhatók –: a nagytétényi '48-as honvédelemkmű (1996), a tabáni '56-os emlékmű (1996–2001) és a süttői '56-os emlékmű (2006).

Minden fontosabb művészeti fórumtól kaptam díjat: lektorátus, szövetség, minisztérium, szobrásztársaság. Az utóbbi évek legfontosabb két díja a MAOE Millenniumi Fődíja (2000) és a Munkácsy-díj (2003) volt.

Ez a legutóbbi – és a Corvinus Egyetem háromszáz négyzetméteres homlokzatára készült pályamunkámhoz mellékelt (célirányos) önéletrajz utal arra

SZEDETLEN FA

az alapvető ellentmondásra, ami a monumentalitáshoz való veleszületett hajlamom és '56-os tevékenységem között feszül. Szellemileg talán közös bennük az erős társadalmi elkötelezettség, de a gyakorlatban teljesen kizárták egymást. Az '56-os Emlékérem, a Honvédelemért érdemkereszt, Fidelisszima, Aranykoszorú stb. kitüntetések, bár utólag indokolják, de nem kárpótolhatják azt a negyvenévesi kiszorítottságot, ami alatt tovább virult a kispasztikából fölnagyított műemlékszobrászat, én meg az asztalfióknak csináltam állítólag korszerű, korunk építészetével adekvát szoborterveket. Ha '56-ban politikailag teljesen éretlen lettem volna is, számomra akkor is megért volna egy forradalmat a Sztálin-szoborban megtestesült zsdanovi esztétika lerombolása. Ezért hát a Körtér barikádja után egy eszmei barikád mögé vonultam, kitűzve a forma primátusának zászlaját.

Akkor még nem tudtam, hogy a monumentalitás, bár társadalmi, de nem független a mindenkori hatalomtól, amely e társadalom nevében fellép és ítélkezik. És ettől a hatalomtól, a kádári rendszertől, mely később formai dolgokban egyre rugalmasabbá vált, tartalmi okokból nem várhattam megbízást, illetve nem lettem volna képes a kívánalmak szerint megoldani. De nem feleltem meg teljes egészében a Nyugatról egyre inkább ránk vetülő árnyékhatalomnak sem, talán épp az '56-tól örökölt belső nemzeti irányultságom okán. Így nem maradt más, mint az a remény, ami saját bevallása szerint Antall Józsefet is éltette: hogy bekövetkezik az, amire egész életében készült, és Magyarország miniszterelnöke lesz. Én szerényebb, de hasonlóan utópisztikusnak látszó ambícióval ügyködtem a rendszerváltás körül (MDF) rakva a cirkuszi székeket egymásra (testületek, elnökségek, bizottságok), hogy végül, Karinthyval szólva, megszólaljon végre a bennem oly régóta lüktető dallam. Azaz valóságos anyagban és méretben is kiélhessem a belül oly régóta dédelgetett monumentális hajlamot. Közéleti tevékenységem miatt is ily későn, 1996-ban – egyszerre két nagyméretű munkámat is avatták: március 15-én a nagytétényi '48-as honvéd-, október 23-án pedig a tabáni '56-os emlékművet. Utóbbit sajnos csak részben, mert a szerves részét képező dombormű csak évekkel később került rá – a körülötte kialakult botrány miatt –, s példája lett a korszerűség és közízlés között húzódozó szakadéknak, amelyre a rendszerváltás csak tovább mélyített.

Dési